

дозволить пишатися не тільки зробленим, а й забезпечить умови для стрімкого розвитку.

Література

1. Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita-dnpr.com>.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Електронний ресурс: <http://guonkh.gov.ua>.
3. Нормативна база Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет”.

Балабанов К.В.

ректор Маріупольського державного університету, доктор політичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, член-кореспондент академічного Філологічного товариства «Парнас» (Греція) та Пелоританської академії (Італія)

УДК 378.091.2:165.742

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГУМАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ НА ПРИКЛАДІ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті окреслюються шляхи гуманізації навчально-виховного процесу у сучасному класичному університеті, обґрунтовується роль вищого навчального закладу у формуванні гуманістичної складової професійної компетентності сучасного фахівця.

Ключові слова: *гуманність, гуманізація, гуманістично-спрямована взаємодія, інтерактивні методи.*

Постановка проблеми. Провідним напрямом і умовою реалізації державної політики в галузі вищої освіти є підготовка кадрів, здібних до професійної діяльності в умовах переходу суспільства на інноваційні шляхи розвитку. На етапі оновлення українського суспільства створюється певна модель освіченої людини, яка характеризується, з одного боку, сформованістю професійної культури, поглядів, емоційно-позитивним, гуманним ставленням до оточуючих людей, з другого боку - підготовкою до активної професійної діяльності, що складається з бажання пізнавати нове, удосконалювати, заглиблюватись у власні знання, у сутність предметів і явищ, прагнути до максимальної самоактуалізації. Досягнення особистістю таких якостей проголошується сучасною гуманістичною педагогікою, головною метою котрої є виховання і навчання перш за все спеціаліста гуманітарія (філолога, юриста, педагога, технолога).

Підготувати такого спеціаліста, здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, на нашу думку, можливо за умов кардинальних змін у педагогічній системі вищої школи, переосмислення змісту фахової підготовки, включення у навчальний процес інноваційних методів навчання, котрі забезпечують всебічний розвиток особистості, скерованою системою соціально-значущих духовних цінностей. Однією з таких важливих цінностей є гуманність, яка представлена у свідомості людини переживаннями співчуття, допомоги, співучасті. Іншими словами найважливішим є формування у майбутніх спеціалістів уміння проявляти повагу до людей (колег, студентів, учнів, вихованців) доброзичливість, милосердя, готовність прийти на допомогу людині у різних життєвих ситуаціях.

Зараз у вищих навчальних закладах України активно експериментують, впроваджують у навчальний процес нові підходи, нові технології навчання і виховання молоді, нові моделі освіти. Особистісно-орієнтований гуманістичний підхід, як напрям у сучасній теорії і практиці виховання і навчання, передбачає центром свого інтересу унікальну цілісну особистість, котра прагне до максимальної самореалізації, самоактуалізації, відкрита до сприйняття нового досвіду, здібна на усвідомлений, відповідальний вибір в різних життєвих і професійних ситуаціях.

Метою цієї публікації є теоретичне осмислення проблеми гуманізації навчально-виховного процесу вищої школи й визначення місця гуманістичної складової у процесі підготовки спеціалістів – гуманітаріїв на прикладі досвіду роботи Маріупольського державного університету (МДУ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема створення гуманістичного навчально-виховного середовища для студентів надзвичайно складна, багатогранна і залишається в центрі уваги багатьох дослідників (Ш. Амонашвілі, І. Бех, В. Білоусова, І. Волков, О. Виговська, О. Вишневський, С. Гончаренко, Т. Гончарова, Є. Ільїн, Г. Іванюк, Б. Козак, С. Лисенкова, Л. Макарова, Ю. Мальований, В. Оржеховська, Симон Соловейчик, О. Сухомлинська, О. Савченко, В. Шаталов, І. Якиманська та інші).

Гуманізм (від лат. homo – людина і humus - земля) – розглядається як система ідей і поглядів на людину як найвищу цінність [4, с.71]. В основі цього лежать переконання у безмежності можливостей людини, її здібності до самовдосконалення; вимога свободи і захисту гідності особистості; ідея про право людини на щастя, про те, що задоволення її потреб і інтересів (духовних і матеріальних) повинно стати кінцевою метою суспільства. Реалізувати ці прагнення, на наш погляд, можливо шляхом гуманізації взаємовідносин викладачів і студентів у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Сучасна психолого-педагогічна наука пропонує під гуманізацією вищої школи розуміти зміну змісту освіти, збільшення в ньому долі гуманітарних знань і цінностей загальнолюдської культури в цілому; демократизацію педагогічного спілкування, створення в кожному навчальному закладі належного морально-психологічного клімату; звернення до мотиваційно-потребнісної сфери студентів. В основі морального і духовного розвитку особистості майбутнього фахівця лежать ідеї гуманістичної педагогіки і психології про її спрямованість до самореалізації і саморозвитку (Ш.Амонашвілі, Г.Балл, І.Бех, Я.Коменський, Г.Костюк, А.Макаренко, А.Маслоу, Р.Мей, К.Роджерс, Ж.Руссо, В.Сухомлинський, В.Франклін та інші). Аналіз об'єкту досліджень свідчить про те, що найчастіше науковці звертають увагу на гуманізацію навчально-виховного процесу в дошкільних та загально-навчальних закладах. При цьому потребує подальшого осмислення проблема створення гуманістично-спрямованого освітнього простору для студентів вищого навчального закладу.

Сьогодні суспільство вимагає нових підходів до виховання і навчання студентської молоді. Сучасна молода людина – самодостатня, освічена особистість, яка усвідомлює, хто вона, в чому сенс її життя, призначення, місце в системі природи і світу, яка здатна аналізувати і давати об'єктивну оцінку своїх думок, почуттів, вчинків. І ця змістовна характеристика студента як суб'єкта педагогічного процесу, заснована на його потенційних можливостях, значно підвищує вимоги до його розвитку і рівня професійного становлення. Складні завдання вимагають перебудови навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. Наукові дослідження, проведені в останні десятиліття показують, що розвиток гуманістично спрямованої особистості можливий і залежить від створення оптимальних умов у педагогічному процесі вищого навчального закладу.

З огляду на значимість проблеми гуманізації педагогічного процесу в Маріупольському державному університеті розроблено і обґрунтовано концептуальні підходи до її забезпечення. У концепції викладено мету, завдання педагогічного процесу, характеристики професійної діяльності викладача вищого навчального закладу, що розглядається як багатофакторна взаємодія педагога зі студентами, спрямована на організацію і управління діяльністю майбутніх фахівців. Важливими завданнями у роботі викладача ВНЗ є мотивація на майбутню професію, формування в них знань (психологічних, педагогічних, методичних) ознайомлення із способами гуманізації педагогічного спілкування, оволодіння уміннями проектувати та проводити заняття оновленого формату.

В основу навчально-виховного процесу покладена нова концепція викладання навчального матеріалу, яка заснована на гуманізації освітнього

процесу та особистісно-орієнтованому підході. Головним у цьому процесі визнається формування цілісної особистості з інноваційним стилем мислення і професійною компетентністю.

Сьогодні викладачами МДУ змінюються акценти в логіці трактування та подання навчального, наукового та методичного матеріалу, яким оперує кожна навчальна дисципліна, забезпечуються відповідні умови її викладання, а саме: створюються навчально-методичні комплекси до кожної навчальної дисципліни на основі кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, впроваджується науково і дидактично обґрунтована система активних та інтерактивних методів навчання, застосовуються різнорівневі завдання для самостійної роботи студентів. Особливе значення надається розробці індивідуальних навчально-дослідних і практичних завдань тощо. В умовах такого реконструктивного підходу до викладання фахових дисциплін забезпечується засвоєння теоретичних основ різноманітних навчальних курсів, раціонально поєднується теоретична підготовка студентів з розвитком умінь самостійно розв'язувати проблемні питання щодо забезпечення високого рівня професійної готовності майбутнього спеціаліста.

Педагогічний процес, спрямований на гуманізацію співпраці й співтворчості педагогів і студентів виконує перш за все інтегративну, організуючу та освітню функцію. Реалізація *інтегративної функції* забезпечує цілісність педагогічного процесу, спирається на інтеграцію і диференціацію навчальних програм спецкурсів з нормативними дисциплінами другого і третього циклів навчального плану, єдність теоретичної та практичної підготовки, безперервність у формуванні професійних знань, умінь і навичок під час навчальних занять, та проходження різноманітних педагогічних і виробничих практик. *Організуюча функція* забезпечує ефективну діяльність студентів, організацію їхньої самостійної роботи, створення умов для впровадження наукових досягнень у практику навчання. *Освітня функція* забезпечує реалізацію можливостей студента осмислювати та перетворювати отриману інформацію у стійкі переконання, практичні дії. Її суть полягає в поєднанні навчання і виховання в рамках навчального процесу, що досягається тісним взаємозв'язком навчальних занять, науково-дослідної роботи студентів, їх самоосвіти і духовного розвитку на основі загальнолюдських і загальнокультурних цінностей.

Для стимулювання пізнавальної активності студентів, розвитку в них логічного мислення викладачами використовуються різні види лекцій (лекція-візуалізація, лекція-дискусія, інтегрована лекція, лекція прес-конференція), а також студентам пропонується розробка структурно-логічних схем (СЛС) до окремих тем або питань змістових модулів. У таких формах співробітництва на лекції виявляються сильні і слабкі

сторони кожного студента, вміння спілкуватися невимушено, висловлювати свої думки.

Логічним продовженням лекцій є *семінарсько-практичні заняття*, їх система розглядається нами як важлива форма самостійної, творчої роботи студентів. Метою семінарських занять є: поглибити, розширити і деталізувати знання студентів, які вони отримали під час лекцій і самостійної роботи з літературою, перевірити якість засвоєння, озброїти студентів практичними вміннями і навичками організації гуманістичного педагогічного спілкування у майбутній професійній діяльності. Форми і методика проведення семінарських, практичних занять дуже різноманітна: класичне семінарське заняття - дискусія, виконання практичних і творчих завдань, моделювання професійних ситуацій, імітування виробничого процесу тощо. Найбільш поширена форма проведення семінарських занять - комбіновані заняття. У структурі таких занять поєднуються дві частини: теоретична і практична. Теоретична частина передбачає усне обговорення питань певної теми, практична - проведення в аудиторії тренінгів, моделювання окремих навчальних ситуацій студентами самостійно. Окремі заняття мають навчально-тренувальний характер. Студенти вправляються у складанні та моделюванні навчального процесу, розробці методичних заходів, наданні консультацій, що проводяться у нетрадиційних формах тощо. Важливе місце у цьому процесі займають різні види самостійної діяльності студентів: індивідуальна, групова, парна (рівний-рівному), колективна.

Модель навчального процесу побудована таким чином, що різні форми і методи роботи зі студентами сполучаються і об'єднуються в їх різноманітні та складності: активні та інтерактивні методи навчання в умовах кредитно-трансферної системи організації навчання, творчі завдання різного рівня складності, навчальні ігри і т. д. Серед інтерактивних методів найбільш результативними виявилися навчально-педагогічні ігри імітаційного, рольового характеру; творчі завдання для самостійної роботи та виробничої практики. Імітаційна педагогічна (ділова) гра використовується як поле для шліфування і вдосконалення знань і умінь студентів у комплексі. Саме ігрові умови сприяють перетворенню знань у розумові дії. За свідченням вчених будь-яка розумова дія - це завжди перетворення знань, а засвоєне знання - це вміння практично діяти і вирішувати навчальні завдання (О. Бельський, П. Підкасистий, О. Пометун, Т. Піроженко та інші). Кожна імітаційна гра передбачає певний алгоритм її підготовки і проведення: вибір теми, формулювання мети, визначення логічних і практичних завдань, перелік ролей, методичні рекомендації до проведення, розробка творчих індивідуальних завдань, аргументація контрольних заходів тощо.

На підставі теоретичного аналізу і рефлексії досвіду реалізації гуманістично спрямованої концепції підготовки фахівців можна зробити деякі висновки та узагальнення: активна робота наших студентів дозволила сформувати в них глибокі професійні знання, науковий світогляд, забезпечила готовність більшості випускників до здійснення професійних функцій на високому рівні про що свідчать результати виробничої практики студентів.

Саме така концепція і логіка викладання гуманітарних дисциплін у є одним із варіантів гуманізації навчально-виховного процесу у Маріупольському державному університеті.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади / І.Д.Бех. - К.: Либідь, 2003. - С. 43-52. - 344 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури / С.С.Вітвицька. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003. - 316 с.
3. Гуманизация обучения и воспитания в системе образования: теория и практика: материалы II международной научно-практической конференции 20–21 марта 2013 года. – Прага: Vědecko vydavatelské centrum «Sociosféra-CZ», 2013 – 124 с.
4. Коротяев Б.І., Курило В.С. Освітній простір: очікування та виклики часу й життя: монографія / Б.І.Коротяев, В.С.Курило.- Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. - 308 с.
5. Педагогіка вищої школи: Словник-довідник / Упор. О.О.Фунтікова. - Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2007.- С.71.- 404 с.
6. Современный словарь по педагогике / Е.С. Рапацевич. – Мн.: «Современное слово», 2001.- С. 212.

Глузман А.В., Комарова А.А.

Крымский гуманитарный университет, г. Ялта

УДК 378.147:378.011.3-057.175

ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Рассматривается личностно-ориентированная подготовка преподавателей в высшем учебном заведении. Проанализирована система практической подготовки специалиста, включающая пять логических этапов, которые соответствуют целям, задачам, содержанию, структуре и функциям их будущей деятельности. Раскрыта сущность каждого этапа и даны практические рекомендации по реализации

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ і НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Г У М А Н І З А Ц І Я
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Збірник наукових праць

(Спецвипуск 12)

Слов'янськ – 2013

ISSN 2077-1827
УДК 371.13
ББК 74.202
Г. 94

Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. **В.І. Сипченка**]. – Спецвип. 12. – Слов'янськ : ДДПУ, 2013. – 267 с.

Редакційна колегія:

- Сипченко В.І.** – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор)
Борисов В.В. – доктор педагогічних наук, професор (заступник відповідального редактора)
Євтух М.Б. – академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор
Солодухова О.Г. – доктор психологічних наук, професор
Бадер В.І. – доктор педагогічних наук, професор
Гавриш Н.В. – доктор педагогічних наук професор
Гриньова В.М. – доктор педагогічних наук, професор
Григоренко В.Г. – доктор педагогічних наук, професор
Золотухіна С.Т. – доктор педагогічних наук, професор
Плахотнік О.В. – доктор педагогічних наук, професор
Омельченко С.О. – доктор педагогічних наук, професор
Пономарьова Г.Ф. – кандидат педагогічних наук, професор
Панасенко Е.А. – кандидат педагогічних наук, доцент

У збірнику наукових праць представлені результати досліджень науковців, які працюють над проблемами розвитку сучасної освіти та науково-педагогічної думки у теоретичному, історичному та практичному аспекті.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, практичних працівників системи освіти.

The following miscellany shows the result of the researches of the scholars, who work at the problems of the developing modern science and scientific-pedagogical thought in t historical and practical aspects.

For scientists, teachers, doctorates, graduate students, students of teacher training institutions, practitioners of education system.

Збірник наукових праць є фаховим виданням із педагогічних наук

(Бюлетень ВАК України № 3, 2010 р.).

**Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 8844, видано 09.06.2004 р.**

Видано Державним комітетом телебачення і радіомовлення України

Друкується за рішенням Вченої ради
Донбаського державного педагогічного університету
(протокол № 1 від 26.09.2013 р.)

ISSN 2077-1827

© Кафедра педагогіки вищої школи ДДПУ